

PAPER DETAILS

TITLE: Yahya Kemal'in Taha Toros Arsivi'ndeki Bazi Mektuplari Üzerine

AUTHORS: Hakan Behçet Sazyek

PAGES: 395-407

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3806643>

21. Yahya Kemal'in Taha Toros Arşivi'ndeki Bazı Mektupları Üzerine¹**Hakan Behçet SAZYEK²**

APA: Sazyek, H. B. (2024). Yahya Kemal'in Taha Toros Arşivi'ndeki Bazı Mektupları Üzerine. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö14), 395-407. DOI: 10.29000/rumelide.1455508.

Öz

Yahya Kemal Beyatlı (1884 - 1958), Türk edebiyatında şair olarak edindiği ayrıcalıklı konumunun yanı sıra farklı türlerdeki eserleriyle de ün kazanmıştır. Bu türlerden biri de mektuptur. İstanbul Fetih Cemiyeti bünyesindeki Yahya Kemal Enstitüsü, şairin ölümünden sonra hazırladığı külliyatın onikinci ve son cildinde onun mektuplarına da yer vermiştir. 1977'de yapılan bu yayının ardından geçen yıllarda Yahya Kemal'in pek çok mektubu bulunup değişik süreli yayınlarda yayımlanmıştır. Marmara Üniversitesi Taha Toros Kent Arşivi'nde de şairin elyazısıyla belgeler bulunmaktadır. Bunların arasında yedi mektubun olduğunu tespit ettik. İki mektup daha önce yayımlanmıştır. Kalan beş mektuptan ikisi, babası İbrahim Naci Bey'e; biri Fatma Devrim'e; biri Melek Celâl Sofu'ya; sonuncusu da Hüseyin Nakib Turhan'a yazılmıştır. Bu mektuplar aynı zamanda, Yahya Kemal'in yaşamının değişik dönemlerine ait olmalarıyla da dikkat çekmektedir. Paris'ten Üsküp'teki İbrahim Naci Bey'e yazan Ağâh Kemal henüz yirmibeş yaşında bir gençtir. İstanbul Moda'dan Fatma Sultan'a yazdığı kısa mektup, Yahya Kemal'in olgunluk dönemindeki sosyal yaşantısından izler taşımaktadır. Melek Sofu'ya Karaçi'den yazan Beyatlı, bir diplomat kimliği çizer. Nihayet Paris'teki Hüseyin Nakib Turhan'a hitaben Bern'den kaleme aldığı mektup, ömrünün sonlarındaki hasta Yahya Kemal'in kaleminden çıkmıştır. Bu makalede haklarında bilgi verip Latinize metinlerini ve özgün nüshalarını verdiğimiz mektuplar, Yahya Kemal Beyatlı'nın biyografisine, duygu ve düşünce dünyasına, sosyal konumuna katkı getirmesi bakımından oldukça önem taşımaktadır.

Anahtar kelimeler: Yahya Kemal Beyatlı, mektup, Taha Toros Arşivi

- ¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.
Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %5
Etik Şikayeti: editor@rumelide.com
Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 02.02.2024-**Kabul Tarihi:** 20.03.2024-**Yayın Tarihi:** 21.03.2024; **DOI:** 10.29000/rumelide.1455508
Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körlleme
- ² Prof. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı ABD / Prof., Kocaeli University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish Language and Literature, Department of New Turkish Literature (Kocaeli, Türkiye), hakansazyek@gmail.com, **ORCID ID:** 0000-0003-0088-0178, **ROR ID:** https://ror.org/0411seq30, **ISNI:** 0000 0001 0691 9040, **Crossreff Funder ID:** 501100004077

On Some Letters of Yahya Kemal in the Taha Toros Archives³

Abstract

Yahya Kemal Beyatlı (1884 - 1958) became famous for his works in different genres as well as his privileged position as a poet in Turkish literature. One of these genres is the letter. Yahya Kemal Institute within the Istanbul Fetih Society also included his letters in the twelfth and last volume of the corpus prepared after the death of the poet. In the years after this publication in 1977, many letters of Yahya Kemal were found and published in various periodicals. There are also documents with the handwriting of the poet in the Taha Toros City Archive of Marmara University. We found that there were seven letters among them. Two letters have already been published. Two of the remaining five letters were written to his father Ibrahim Naci Bey; one to Fatma Devrim; one to Melek Celâl Sofu; and the last to Hüseyin Nakib Turhan. These letters also draw attention to the fact that they belong to different periods of Yahya Kemal's life. Ağâh Kemal, who wrote to Ibrahim Naci in Skopje from Paris, is still a twenty-five-year-old young man. The short letter he wrote to Fatma Devrim from Istanbul Moda bears traces of Yahya Kemal's social life during his maturity period. Beyatlı, who writes to Melek Celâl Sofu from Karachi, draws a diplomat identity. Finally, the letter he wrote from Bern to Hüseyin Nakib Turhan in Paris was written by Yahya Kemal, a patient at the end of his life. The letters, which we discussed in this article and gave Latinized texts and original copies, are very important in terms of contributing to Yahya Kemal Beyatlı's biography, the world of emotions and thoughts, and social position.

Keywords: Yahya Kemal Beyatlı, letter, Taha Toros Archive

Giriş:

Modern Türk şiirinin duayenlerinden Yahya Kemal Beyatlı (1884-1958), mükemmeliyetçiliğe dayalı poetik tutumuyla âdeta damıtılmış bir edebî birikim oluşturdu. Onun, yazı alanının farklı dallarında kaleme aldığı çok sayıda metin, ölümünden sonra kurulan Yahya Kemal Enstitüsü tarafından -ve yakın dostu Nihat Sami Banarlı'nın ve Nermin Suner Pekin'in himmetleriyle- bir külliyyatın içinde yerini alarak yayımlandı. Oniki kitaplık bu külliyyatın son cildi, yirmili yaşlarının başından ölümünün bir yıl öncesine kadar çok sık mektup yazmış olan Beyatlı'nın yirmibeş mektubunu içermektedir.

Barındırdığı materyali Beyatlı'nın mektup dağarcığına ekleme niyetiyle hazırlanan bu çalışma, onun beş mektubunu akademinin ve edebiyat kamuoyunun dikkatine sunmaktadır. Bu mektupların da içinde bulunduğu Yahya Kemal belgeleri, Marmara Üniversitesi Taha Toros Arşivi'nde bulunmaktadır. Türk kültürü ve edebiyatı için ender kaynaklardan biri -ve ne yazık ki uzun süredir erişime kapalı- olan bu arşivde Beyatlı'nın evrakı "57140" ile "57151" numaraları arasında kayıtlıdır. Dolayısıyla -belirlenebilen-

³ **Statement:** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 5

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, Article Registration Date: 02.02.2024-Acceptance Date: 20.03.2024-Publication Date: 21.03.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1455508

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

en alt ve üst numaralardan öngörüldüğü kadarıyla, arşivde şaire ait oniki belge bulunmaktadır. Ayrıca, bu oniki belgenin ancak sekizinin mevcut; gerisinin ise kayıp olduğunu da üzümlere kaydetmek gerekiyor. Mevcut olanlar içerisindeki iki mektup ise daha önce -Şevket Rado ve Taha Toros tarafından- yayımlanmış bulunmaktadır. Bunların biri (TT570141) Paris'ten baba İbrahim Naci Bey'e; diğeri (TT570149) de Lozan'dan Nimet ve Leyla Hanımlara yazılmıştır. Arşivdeki -son olarak değinilebilecek- bir başka belge, şairin Fatma Naim Devrim'e ithafen 22 Eylül 1943 tarihinde yazdığı "Deniz Türküsü"nün ve "gittik" redifli bir rubaisinin elyazması metninden ibaret beş ufak kâğıttır (TT570145).

Mektuplara dair:

Bu çalışmada Latin harfli metinlerini yayımladığımız beş mektup, Yahya Kemal'in hayatının değişik dönemlerine aittir. Dolayısıyla, onun gençlik, olgunluk ve yaşlılık gibi yaşamının farklı dönemlerine ait kişisel ve biyografik bilgileri barındırmaları, kaleminden çıkan her metin gibi, bu mektuplarını da önemli kılmaktadır.

İlk mektup, 1909 Mart'ında Paris'ten "pek sevgili beybaba"ya yazılmıştır. Paris'teki altıncı yılında olan Agâh Kemal'in, babasına buradan yazdığı hemen her mektupta ve kartpostalda olduğu gibi, bu mektubunun da ana konusu paradır. Babanın bütün imkânları zorlayıp sağladığı maddî desteğe rağmen sürekli geçim sıkıntısı çeken genç şair, Lüksemburg Bahçesinin⁴ karşısında yeni bir eve taşınmıştır. Bunun haberini, ortamın çalışmaya "son derece müsait" olduğunu da ekleyerek vermesi, oğlunun Paris'te bir okuldan mezun olmasından⁵ başka bir şey istemeyen babayı -büyük olasılıkla- teskin etme ve umutlandırma gereksiniminden kaynaklanmaktadır. Yahya Kemal, gelirini artırmak için -biraz babasının yönlendirmesiyle- ticaret de yapmaktadır. İbrahim Naci Bey'in Üsküp'ten gönderdiği kenevir, tütün, sülük gibi ürünlerin satışını yaptığını henüz 1906 yılında ona yazdığı kartpostallardan öğreniyoruz (Beyatlı, 1998, 85, 91, 99; Ayvazoğlu, 2020, 500-501). Mektubundaki, "Bu ay içinde mal göndermeğe şiddetli ihtimam buyurunuz" sözleri, söz konusu ticaretin, anılan kartpostallardaki ilk kayıtlardan dört yıl sonra da devam ettiğini gösterir. Bununla birlikte, Yahya Kemal 1910 yılında hâlâ aynı ürünleri mi yoksa başka şeyler mi satıyordu, buna dair bir bilgi bulunmuyor.

İkinci mektup yine Paris yıllarına aittir. Yahya Kemal, bu mektubunu ilkinden yaklaşık bir yıl sonra, 21 Mart 1910'da kaleme almıştır. Bu bir yıllık süre içinde maddî açıdan hemen hiçbir şey değişmemiştir genç Agâh'ın yaşantısında. Parasızlık, yedi yıldır Paris'te yegâne arkadaştır onun için. Maarif Nezaretinden gelecek para gecikince bütün malî dengesi alt üst olmuştur. Bunlar, okul taksitleri ve kitap gibi zorunlu harcamalardır. Ancak satır aralarına sıkıştırılmış Latince hocasına ve terziye ödenen aylık miktarlar, Yahya Kemal'in, sonraki yıllarda ün kazanacak bohemliğinden ilk belirtileri de barındırmaktadır. Bu mektupta dikkat çekici bir başka durum daha bulunuyor. Genç adam, babasından gelen maddî desteği "borç" olarak kabul etmektedir. Hatta, ikiyüz frank isterken "üç ay evvel ikiyüzelli frank iade etmiş" olduğunu belirtmeyi ve Maarif'ten gelecek olan "iadenin mecmuunu olduğu gibi geri alacaksınız" vaadinde bulunmayı da ihmal etmez.

Üçüncü mektup, aslında küçük bir pusuladır. Bu belge, şairin Moda, Kalamış, Göztepe gibi İstanbul'un Anadolu yakasındaki sahil semtlerinin müdavimi olduğu bir döneme aittir. Yahya Kemal otuzlu ve kırklı

⁴ Paris şehir merkezinde 17.yüzyılın başında yapılan, yaklaşık yirmibeş hektar yüzölçümüne sahip park.

⁵ Yahya Kemal, Türkçeye "Ulûm-ı Siyâsiyye Mektebi" şeklinde çevirdiği, iki yıllık ve öğrencilerden lise diploması bile istemeyen bir özel okula yıllarca devam etmiştir. Bu okulun özgün adı "École Libre des Sciences Politiques"tir. Genç şair, bir türlü mezun olamadığı bu okuldan sonra Sorbonne Üniversitesinin Edebiyat Fakültesine kaydolma isteğini 8 Teşrinievvel 1907 tarihli bir mektubunda babasına belirtse de bu arzusunu gerçekleştirdiğine dair bir bilgi/belge de bulunmamaktadır (Uysal, 1998, 114).

yıllarda meyhaneleriyle, kulüpleriyle, dost ahabap evlerinin sofralarıyla bu semtlerin sosyal yaşamının tadını çıkarmaktadır. Moda Deniz Kulübü, bu ortamlardan birisidir. Güzel bir bahar gecesi burada dostlarıyla buluşan şair, söyleşide andıkları Fatma Hanım'a hitaben ve bütün dostlar adına hayranlıklarını belirten bir pusula kaleme alır. Bu küçük notun muhatabı, köklü ve varlıklı bir İstanbul ailesinin kızı ve Fecr-i Ati sanatçılarından İzzet Melih'in üçüncü eşi olan Fatma Naim Devrim'dir. Şairin kadim dostu Taha Toros, Fatma Devrim ile kuzini Melek Celâl Sofu'nun, Yahya Kemal'in o yıllardaki "dertleşme ve en yakın gönül arkadaşları" (Toros, 1988b, 132) olduğunu kaydetmektedir. Özellikle "Tanrı'nın iyilik için, dostluk için yarattığı bir İstanbul hanımefendisi" (Toros, 133) olan Fatma Sultan, şairin gönlünde ayrı bir yere sahiptir. Toros, "aralarında başka türlü bir ilişki olmamakla beraber, dostluklarının gölgesinde sezinlenen, platonik aşka benzer, duygusal bir bağ vardı" (134) sözleriyle bu ayrıcalıklı yerin çerçevesini çizer. Yahya Kemal'le yaklaşık kırk yıllık bir yakınlığı olan Sermet Sami Uysal da 2013 yılında yaptığı bir konuşmada "Fatma Sultan'ın, şairin -Celile Hanım'dan sonra- evlenmek istediği ikinci kadın" olduğunu söylemiştir. Uysal, bu arada Fatma Sultan'ın, "İzzet Melih'in son evlendiği hanım" olduğunu eklemeyi de ihmal etmez (Kul, 2018, 9).

Yahya Kemal'le Fatma Devrim'in dostluğu şairin ölümüne kadar sürmüştür. Onun, Cerrahpaşa Hastanesindeki son yatışı sırasında, Fatma Sultan evde yaptırdığı çorbayı götürüp kendi elleriyle içirmektedir. Bu gidişlerden birinde Yahya Kemal, duygularını açar ve "Fatma Sultan, öldüğüm zaman gözlerimi sen bağla!" (Toros, 1998b, 135) der. Fatma Naim Devrim, şairin ölümünden sonra "Yahya Kemal Bey'in kadınlara karşı olan nezaketi yüzünden onu yakından tanımayan bazı kadınlar bu hareketinin bir aşk eseri olduğu zehabına kapılmışlardır. Bu yüzden onun muhitinde bulunanlar arasında sık sık bu mevzuda dedikodular yapılmıştır" (Kuseyri, 2016, 96) sözleriyle, aralarındaki ilişkiye dair çıkan saptırıcı yaklaşımlara karşı konuyu nezih bir biçimde kapatmayı tercih edecektir.

Taha Toros Arşivi'nde "TT570145" kodla kayıtlı dört kâğıtlık tomar belgeden birincisinde üstadın kendi el yazısıyla ve "Aziz Fatma Hanımefendiye" ithaflı⁶ "Deniz Türküsü" adlı şiiri; ikincisinde de yine şairin kendi el yazısıyla ve yine "Aziz Fatma Sultan'a" ithaflı⁷ "gittik" redifli rubaisi bulunmaktadır. Yine küçük bir kâğıtta ise "Aziz ve yüksek yaratılışlı Fatma Naim Hanımefendiye en derin hürmet ve bağlılıkla, 22 Eylül 1943" yazılı bir not bulunmaktadır. Ayrı bir küçük kâğıtta da -büyük olasılıkla Taha Toros tarafından yazılmış- "Yahya Kemal'in, Aziz Fatma Sultan'a ithaf ettiği, yukarıdaki dörtlük şöyle:" şeklindeki notla rubainin Latin harfleriyle daktilo edilmiş metni bulunmaktadır. Bu küçük kâğıtları, Yahya Kemal'in Fatma Devrim'e ilgisi hususunda net bilgi vermemekle birlikte, kayda değer görmekte yarar var.

Dördüncü mektup, 2 Mart 1948'de Karaçi'den Melek Celâl Sofu'ya gönderilmiştir. Melek Hanım, aynı zamanda şairin Karaçi'den mektup yazdığı ilk kişiler arasındadır. Türkiye Cumhuriyeti devleti, 1947 yılında bağımsızlığına kavuşan Pakistan'a ilk büyükelçi olarak Yahya Kemal'i atamış, şair de 21 Şubat 1948'de başkent Karaçi'de görevine başlamıştır. Üstad oradan yazdığı ilk raporlarda ve mektuplarda şehrin yabancı diplomatlar için gerek ofis gerekse konut temini açısından son derece elverişsiz olduğundan, dolayısıyla çok zor koşullarda görev yapmaya çalıştığından söz eder (Ayvazoglu, 2020, 259-260). Bu mektupta da bu tür duygulardan izleri görmek mümkün. Bununla birlikte, Yahya Kemal, deneyimli bir diplomat olarak söz konusu insanî durumu -çok yakını olan muhatabına yazdığı özel bir mektupta dahi- açığa çıkarmaz. Sadece şehirdeki konut "buhranı" karşısında bunaldığını belirtmekle

⁶ "Deniz Türküsü", ilk olarak *Akşam* gazetesinde ve "Vâlâ'ya" [gazeteci dostu Vâlâ Nureddin] ithaflıyla yayımlanmıştır (S.7591, 9 Kânunuevvel 1939, s.5) Şiirin *Kendi Gök Kubbemiz*'deki metninde bu ithaf yoktur (Beyatlı, 1985, 96-97).

⁷ "Rubai", *Rubailer*'de "-İhsan Şükrü'ye-" [hekim dostlarından İhsan Şükrü Aksel] ithaflıyla yayımlanmıştır (Beyatlı, 1983, 22).

yetinir. Şehirdeki tek otel olan Palace Hotel, başkentteki hemen bütün elçiliklerin yegâne çalışma mekânıdır ve Türkiye Cumhuriyeti'nin büyükelçilik ofisi de buradadır. Yahya Kemal, Pakistan, Karaçi hakkında ılımlı bakış açısını yansıtan kamusal alanda bilgiler verdiği mektubunun son satırlarına iç dünyasının duygularını bırakır. Melek Hanım ve onunla özdeşleştirdiği Moda'ya olan özlemini dile getirdikten sonra asıl çarpıcı sözleri ifade eder: “Bugün geçirdiğimiz saatlerden birini geçirmek için dünyayı verirdim.” Onun, İstanbul'a, Moda'ya ve ahablarına duyduğu hasret yaklaşık sekiz ay sonra sona erecek ve izinli olarak ayrıldığı Karaçi'ye -pek çok bürokratik sorun çıkması pahasına (Ayvazoğlu, 260-261)- bir daha dönmeyecektir.

Mektubun muhatabı Melek Celâl Sofu (1896-1976) Türkiye'nin ilk kadın ressam ve heykeltıraşlarındandır. İnas Sanâyi-i Nefise Mektebini [Kız Güzel Sanatlar Okulu] bitirmiştir. Kuzini Fatma Devrim gibi, kibar bir Osmanlı ailesinin kızı olan Melek Sofu sanatkarlığının yanında hat sanatı ve el işlemleri üzerine derin vukufuyla da tanınıyordu. Üstelik, bu birikimi döktüğü gazete yazıları, Türkçe ve Fransızca kitapları bile vardı. Yahya Kemal'le dostluğunun temelinde “Ressam Bayan Melek Celâl'in Osmanlı sanatına da vakıf entelektüel kimliğinin ve sanatçı kişiliğinin büyük rolü vardı. Eşi, Kıbrıslı avukat Celâl Sofu'nun 1946'da vefatından sonra da bu dostluk sürdü. Melek Hanım, Yahya Kemal'in ölümüne kadar yakın çevresi içinde yer alsa da Almanya'ya yerleştiği için şairin son yıllarında ilişkileri mektuplaşma yoluyla (Kuseyri, 2016, 25) devam etti. Taha Toros, Melek Sofu'yu unutturmamak için sonraki yıllarda birkaç yayın yapmıştır. Bunlardan birisi *Kültür ve Sanat Dünyamızın Zirvesindeki Kadın Melek Celâl* adlı albüm nitelikli yayındır. Toros'un arşivinde sadece yedi sayfalık bir kısmı - (001642185010) numarasıyla kayıtlı- olan yayında, bu çalışmada Latin harfli metnin verdiğimiz 4 numaralı mektubun özgün nüshası (arşivdeki belgede 5.; albüm yayında 94.sayfa; ayrıca bkz. Ek.2.6) da bulunmaktadır.

Yahya Kemal, orta yaşlarından beri muztarip olduğu yüksek tansiyon ve diyabet ile yaşamaya alışmışken 1947 yılında yeni bir hastalığa yakalanır. Yaşamının son on yılını bağırsaklarındaki kanamayla geçirecektir artık. Bu süreçte tedavi için birkaç kez yurt dışına gider. Gittiği şehirlerden biri de Bern'dir. Yahya Kemal'in Bern'e gidişi hakkında iki ayrı görüş bulunmaktadır. Bunların ilki, şairin Ankara çevresindeki yakın dostlarından Hasan Refik Ertuğ'a aittir. Ertuğ, “1951 yılı sonlarında, doktorlarının da tavsiyesi üzerine, Avrupa'ya bir seyahat yapmış, pek sevdiği ve çok iyi tanıdığı Paris'te bir müddet kalmıştır.” dedikten sonra, şairin “dönüş yolunda uğradığı Bern'den yazdığı 9 Aralık 1951 tarihli mektubun”un (Ertuğ, 1968, 20) bir kısmını alıntılar. Ertuğ'un verdiği bilgi doğrultusunda, Yahya Kemal'in asıl gidiş yeri Paris'tir; dönüş yolunda da Bern'e uğramıştır. Buna göre şair, 12 Ekim 1951'de Paris'e hareket etmiş, bir buçuk ay burada kaldıktan sonra 27 Kasım'da geçtiği Bern'den 12 Aralık'ta dönüş yoluna çıkmış, Napoli'den Ankara adlı gemimize binerek 18 Aralık'ta İstanbul'a varmıştır.

İkinci görüşün sahibi Sermet Sami Uysal ise Ertuğ'dan ondört yıl sonra yayımlanan biyografik eserinde, Yahya Kemal'in tedavi için sadece Bern'e gittiğini belirtmektedir. Bu bağlamda, şair “12 Ekim 1951'de tedavi için İsviçre'ye gider... İki ay kadar kalıp biraz düzelince 19 Aralık 1951'de İstanbul'a” (Uysal, 1998, 263) döner.

Bu yazıda yer verdiğimiz beşinci ve son mektup, Yahya Kemal'in, ölümünden yedi yıl önce, hastalık sürecine aittir ve Bern'den Paris'te yaşayan Hüseyin Nakib Turhan'a yazılmıştır. Bu mektuptan anlaşılıyor ki, şair önce Paris'e gitmiş ve bir buçuk ay kadar orada kalmıştır. Ayrıca, çok büyük olasılıkla, bu sürede Turhan'ın evinde ağırlanmıştır. Dolayısıyla, Beyatlı'nın mektubu, Ertuğ'un verdiği bilgiyi doğruluyor.

Mektup bir ana bölümle bir ekten oluşuyor. Aslında Yahya Kemal'in, Bellevue Palace'ın antetli kâğıdına bu satırları yazış amacı, kendisini Paris'te ağırlamalarından ötürü Hüseyin Nakib Bey'e ve eşine teşekkür etmektir. Şair, 28 Kasım 1951 Çarşamba günü yazdığı mektubu birkaç gün bekletmiş; beş gün sonra, mevcut mektuba ayrı bir kâğıtta "pazartesi" notuyla başlayan bir kısım eklemiştir. Mektubunu postaya vermeden Hüseyin Nakib'den gelen yeni mektuba da bir cevap niteliğini taşıyan bu ekte Yahya Kemal, Paris'teki bir doktordan gelen mektuptan, Bern'den Paris'e tekrar ve ivedilikle geçmek için artık geç kalmışlığın sıkıntısıyla söz etmektedir.

Bu mektubun muhatabı Hüseyin Nakib Turhan (1891-1973), köklü bir Osmanlı ailesine mensup, hukuk tahsil etmiş, entelektüel yönü çok güçlü bir kişidir. Aynı zamanda hattat ve ressam olan Hüseyin Nakib'in hayat çizgisi, veliaht Abdülmecid'inkine bağlıdır âdetâ. Mütareke yıllarında veliahdın özel kâtipliğine getirilen Hüseyin Nakib, zamanla onun sırdaşı, dostu olmuş ve hep onunla birlikte hareket etmiştir. Millî Mücadele'ye inanmakla birlikte, büyük zaferin ardından saltanatın kaldırılması üzerine, sadakatinden dolayı Abdülmecid'le birlikte yurt dışına çıkmış ve ölümüne kadar Paris'te yaşamıştır (Toros, 1988a, 5-7). Turhan'ın Yahya Kemal'le tanışıklığı, Abdülhak Şinasi Hisar, Melek Celâl Sofu gibi kimi akrabasının şairle de dost olmasından ötürüdür.

Taha Toros Arşivi'ndeki iki mektuba bu çalışmada yer vermedik. Birincisi, [TT570149/001570149009] numarada kayıtlı ve Nimet ile Leyla Hanımlara hitaben yazılmış olandır ki, *Mektuplar Makaleler*'de (Beyathı, 1990, 103-105) yayımlanmıştır. İkincisi de [TT570144/001570144009] numarada kayıtlıdır ve Reşat Nuri Darago'ya yazılmıştır. Bu mektubu da bizzat Taha Toros (Toros, 1998, 74-77) yayımlamıştır. Ancak, özellikle Lozan'dan Nimet ve Leyla Hanımlara yazılmış mektubun -külliyyattaki- Latinize metninde belirlediğim birkaç sorunlu ibareyi burada anmayı gerekli buluyorum. Bu bağlamda, "azv"ın "atf"; "iski"nin [ski (kayak)] de "ays" şeklinde yanlış okunduğunu belirtmek gerekiyor. Bu çok önemli iki yanlıştan başka "nihâye" "nihâie"; "sıtasyon" "istasyon"; "ispor" "spor"; "Alp" "Alpes"; "Avan" [Avants] "Avon"; "Vilar" [Villar d'Arene] "Villars" şeklinde okunmuştur. Bu sorunlu kullanımlar, kitabın sonraki baskılarında da devam ettirilmiştir.

Sonuç

Taha Toros Arşivi'nde bulup bu çalışmada değerlendirdiğimiz ve Latinize metinlerini verdiğimiz beş mektup, Yahya Kemal'in yaşamının değişik dönem ve cephelerine aittir. Paris'ten, İstanbul Moda'dan, Karaçi'den ve Bern'den yazılıp gönderilen bu satırlar, üstadın gençlik, olgunluk, yaşlılık ve nihayet hastalık zamanlarından kesitler sunmaktadır. Biyografisine, sosyal ilişkilerine, iç dünyasına yeni bilgiler eklemeleri dolayısıyla önem taşıyan bu belgelerin, aynı zamanda bir iletişim aracı olan mektup türünün, onun elinde bir esere dönüştüğü gerçeğinden hareketle de Beyathı'nın külliyyatına eklenmesi çok gereklidir. Dolayısıyla, ister kurmaca olsun ister gerçeğimsi, onun kaleminin ürünü olan her metin, külliyyatı içinde estetik eş değere ve öneme sahiptir.

Kaynakça

- Ertuğ, H.R. (1968). Mektupları ve Anılarıyla Yahyâ Kemal. *Hayat Tarih Mecmuası* 11 (Aralık 1968, 19-22) içinde.
- Ayvazoğlu, B. (2020). *Yahya Kemal "Eve Dönen Adam"*. İstanbul: Kapı.
- Beyathı, Y.K. (1983). *Rubailer ve Hayyam Rubailerini Türkçe Söyleyiş*. İstanbul: Yahya Kemal Enstitüsü.
- Beyathı, Y.K. (1985). *Kendi Gök Kubbemiz*. İstanbul: Yahya Kemal Enstitüsü.
- Beyathı, Y.K. (1990). *Mektuplar-Makaleler*. İstanbul: Yahya Kemal Enstitüsü.

- Beyatlı, Y.K. (1998). *Pek Sevgili Beybabacığım*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Beyatlı, Y.K. (2024). *Son Keşifler*. haz. Mehmet Samsakçı. İstanbul: Yahya Kemal Enstitüsü
- Kul, E.. (2018). İzzet Melih Devrim'in Hayatı, Eserleri ve Edebiyata İlişkin Görüşleri-I. *Türk Dili* (802, Ekim 2018, 5-14) içinde TDK.
- Kuseyri, Ş. (2016). *Yakın Dostları Yahya Kemal'i Anlatıyor*. haz.: Yusuf Turan Günaydın. İstanbul: Büyüyenay.
- Sağlam, N. (2023). Yahya Kemal'in Külliyyatına Girmemiş Bazı Makaleleri. *TÜBAR* (53, Bahar 2023, 139-158) içinde.
- Toros, T. (1988a). Hat İle Resmi Kaynaştıran Bir Sanatkâr: Hüseyin Nakip Turhan. *Antika* (35, Mart 198, 4-9) içinde.
- Toros, T. (1988b). Yahya Kemal'in Mektup Sevgisi. *Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası III* (74-77) içinde.
- Toros, T. (1998). *Türk Edebiyatından Altı Renkli Portre*. İstanbul: İsis.
- Uysal, S.S.(1998). *Şiire Adanmış Bir Yaşam: Yahya Kemal Beyatlı*. İstanbul: Yahya Kemal'i Sevenler Derneği.

Ek 1. Yahya Kemal'in Taha Toros Arşivi'ndeki mektupları:

1.mektup [Babası İbrahim Naci Bey'e]

8 Mart 1909 Paris

Sevgili Beybabacığım,

Yüz kırk frank çeki aldım. Teşekkür ederim. Bilhassa Reşad'ın⁸ muaveneti beni pek müteessir etti. Kendisine fazlasıyla iade edeceğim. Ulüvv-i cenâbına minnettarım. Müteaddid gazeteleriniz geldi. Erşel Sokağında yerleştim. Bulduğum yer çalışmağa son derece müsait. Lüksembur[g] Bahçesi karşısındadır. Bu ay içinde mal göndermeğe şiddetli ihtimam buyurunuz. Kitaplara şiddetle ihtiyacım var. Yalnız ikiyüz franklık kitap tedariki lâzım. Bu hususta emrinizi muntazırım.

Gazetelerden başka kabilsen "Âşiyân, Muhit" gibi birkaç mecmua göndermek kabilsen gönderiniz. Hava lar on gün kadar karlı, buzlu gittikten sonra bugün düzeldi. Şimdi pek mutedil. Bakî âfiyet sevgili beybabacığım.

Paris'ten oğlunuz

Âgâh Kemal

Mösyö Liya'nın adresi eskisi gibi

22 . Rue de Rambuteau Paris⁹

[Taha Toros Arşivi: TT570142/ 001570142009]

2.mektup [Babası İbrahim Naci Bey'e]

⁸ Reşat Beyatlı (1887-1960). Yahya Kemal'in kardeşi.

⁹ İtaliye kısımları, Latin harfleriyle yazılmıştır.

-21 Mart 1910- Paris

Sevgili Beybabacığım,

Bugün Maarif Nezaretinden fakülteye ait tekâsıt u mesârif-i tedrîsiyeme mukabil; -arkadaşlarım misillü-istid'a ettiğim 650 frank, geçen sene bütçesi kapandığı bahanesiyle verilemeyeceğinden yalnız bir emr-i mahsûsa olmak üzere üçyüz frank verildiğine dair tezkire geldi. Para Bank-ı Osmânî'ye gelmediğinden emirnameyi göstererek istihsaline çalıştımsa da gerek şehbenderhane gerek bank müdürü tarafından İstanbul'dan para gelinceye kadar intizar nâcâr zarurî olduğunu kat'î surette beyan ettiler. Bu para meselesi de Bank-ı Osmânî'nin, Maarif Nezaretiyle cereyan eden her işi gibi iki hafta süreceğinden yine zât-ı müşfikânenize müracaatla, fakülteye bir haftaya kadar sûret-i kat'iyyede tediye mecbur olduğum tekasıt bedelini ve diğer taraftan da Latince hocasına tediye ve canhıraş bir ihtilâçla muhtaç bulunduğum kitapları satın almak için ikiyüz frank lûtf buyurmanızı istirham ederim. Bu ikiyüz frankı Maarif Nezaretinin üçyüz frankını aldığım gün sûret-i kat'iyyede yine Bank-ı Osmânî vasıtasıyla iade edeceğim. Filhakika zât-ı müşfikânenize üç ay evvel ikiyüzelli frank iade etmiş ve şehri bir miktar hesabıyla iadeyi taahhüd etmiştim. Lâkin eski borçlarımın şiddetli lüzûm-ı tesviyesi, malûm ev meselesi, saniyen her ay terziye edilen otuz frank tediye belâsı, vaadimi tutmağa şedid bir mani husule getirdi.

Bu ikiyüz franklık meblağı efrencî ayın yirmiiçünde sûret-i muhakkakada gönderiniz. Mevkuim, manen, maddeten pek müşkildir. Eşyalarımı altı güne kadar tesviye etmek mecbûriyyet-i elîmesindeyim. Maarif'in parasını alacağım gün bu iadenin mecmuunu olduğu gibi geri alacaksınız. Üç güne kadar lûtfunuzu bekliyorum. Bakî âfiyet pek sevgili beybabacığım.

Paris'ten mütehassis oğlunuz

Âgâh Kemal

[Taha Toros Arşivi: TT570140/ 001570140009]

3.mektup [Fatma Naim Devrim'e]

21 Mayıs 1941

Aziz Fatma Hanımefendi; bu akşam, Moda'da geç vakit, bütün dostlarımızla sizi andığımız bu anda bu mektubu göndermeğe karar verdik. Pek hürmetle ve büyük yaratılışınıza karşı hayranlıkla dostlarımıza ve hayranlarınıza tercüman oluyorum.

Yahya Kemal¹⁰

[Taha Toros Arşivi: TT570151/ 001570151009]

4.mektup [Melek Celâl Sofu'ya]

2 Mart 1948 Karaçi

Adres

Palace Hotel

¹⁰ Burada Yahya Kemal'inkinden başka dört kişinin imzası daha bulunuyor.

Karachi

Pakistan

Çok aziz Melek Hanımefendi. Size Karaçi'den ilk mektubumu yazıyorum. Ancak bugün yazabiliyorum; çünkü gelir gelmez öyle bir mesken buhranı ile karşılaştım ki âdeta bunaldım. Pakistan hükümeti bize karşı çok dost, çok nazik, çok misafirperverdir; lâkin o da mazurdur, çünkü, o da Pakistan'ı teşkil eden eyaletlerden Sind hükümetinin misafiridir. Karaçi âni olarak hükümet merkezi olmuş; mevcut binalar hükümetin yerleşmesine kifayet edememiş; bir taraftan da şarktan bir muhacir akını devam ediyor; şehrin nüfusu birkaç misli artmış; daha da artacaktır; biz, bu buhran içinde milliyetimizin şerefiyle mütenasip, bir büyükelçilik binası değil de dairesi arıyoruz ve bulamıyoruz. Bütün elçilikler şehirde Palas Otel denilen ve yegâne oturulabilir otel olan bir yere toplanmıştır dersem, vaziyeti anlarsınız. Sizi, havasını doldurduğunuz Moda'yı çok özledim. Bugün geçirdiğimiz saatlerden birini tekrar geçirmek için dünyayı verirdim. Sadiye hanımefendinin, Fatma Sultan'ın ellerinden öperim. Dediğim gibi, bu ilk mektubumdur. Sizin mektubunuzu beklerim. Lâkin tayyare postasına veriniz; ancak öyle az çok çabuk gelebilir.

Hasretle, muhabbetle, hürmetle ellerinizden öperim.¹¹

*Yahya Kemal Beyath*¹²

[Taha Toros Arşivi: TT570150/ 001570150009]

5.mektup [Hüseyin Nakib Turhan'a]

28 Teşrîn-i sâni 1951 [28 Kasım 1951]¹³, Bern

Aziz, asil, âlî-cenâb kardeşim. Dünden beri Bern'deyim. Galiba ayın 12'sine kadar burada kalacağım. Sonra Napoli tarikiyle döneceğim. Gösterdiğiniz ulüv-i cenâb, yüksek dostluk, asaletle kalbim doludur. Hanımefendiye de şükranımı ve ellerinden öptüğümü söylersiniz. Tekrar yazarım. Hasretle gözlerinizden öperim.

Yahya Kemal

-Pazartesi-

¹¹ Bu makalenin tamamlandığı sırada -şairin külliyyatı için çok önemli bir gelişme olarak- Yahya Kemal Enstitüsü müdürü Prof.Dr.Mehmet Samsakçı'nın hazırladığı *Son Keşifler* (Beyath, 2024) adlı çalışma yayımlandı. Kitapta, çeşitli yerlerde yayımlanmakla birlikte, Yahya Kemal külliyyatına girmemiş metinler bulunuyor. Benim Latin harfli metnini verdiğim 4 numaralı mektuba da anılan kitapta yer verilmiş (Beyath, 249-250). Bu gelişmeyle birlikte, mektubu yazımda tutmaya karar verdim. Samsakçı'nın mesaisi, Beyath külliyyatının yıllardır içinde tutulduğu eksik kalmışlığı -büyük ölçüde gidermesi açısından takdire değer. Ancak, her Latinizasyon çalışmasında olduğu gibi burada da kimi yanlışlıkların varlığı dikkati çekiyor. Bu vesileyle, mektup metnindeki yanlış okumaları -önce yanlış sözcüğü, ardından doğrusunu göstererek- metindeki sırasıyla vermek istiyorum: "yazabildim"- "yazabiliyorum"; "karşılaştık"- "karşılaştım"; "şehridir"- "misafiridir"; "hâli"- "binalar"; "birleşmesine"- "yerleşmesine". Ayrıca "sizin mektubunuzu beklerim" cümlesinin başındaki "Ve" ile "az çok" arasındaki "-işareti fazladan konmuş. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, Samsakçı'nın "misafiridir"i "şehridir"; "binalar"ı da "hâli" olarak okuması büyük ölçüde, anılan sözcüklerin, kendisinin yararlandığı Toros yayınında mektubun katlanma yerinde okunaksızlaşmasından kaynaklanmış olmalı; benim yararlandığım arşiv nüshasında kat yeri olmadığı için sözcükler de çok okunaklı durumda. Dolayısıyla -bu iki sözcük için- meslektaşımın hakkını teslim etmeliyim. Zaten kendisi de "şehridir" in ardından "?" koymayı ihmal etmemiş. Ancak "hâli"nden sonra "?" işareti koymaya gerek duymamış.

¹² Şair, ad ve soyadını Latin harfleriyle yazmış.

¹³ Köşeli ayraç tarafımızdan konulmuştur.

Aziz Nakib, bu sabah senden mektup aldığım dakikadan bir çeyrek saat sonra, birkaç gün evvel mülâkat istediğim mütehassıs doktordan bir mektup geldi. Bu sabah beni onbir buçukta beklediğini söyledi. Müşkil bir vaziyette kaldım. Size telefon etmem muhal di. Mazeretimi arz edip otomobil gönderilmesini rica etmek imkânsızdı. Doktorun verdiği bu mülâkata ihtiyacım vardır. Zaten bu defaki Paris seyahatimin bir hediyesi de bu idi.

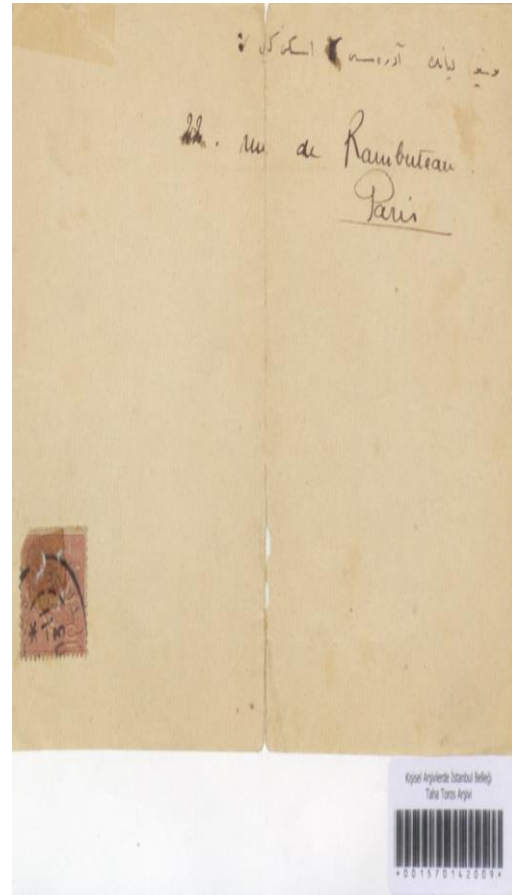
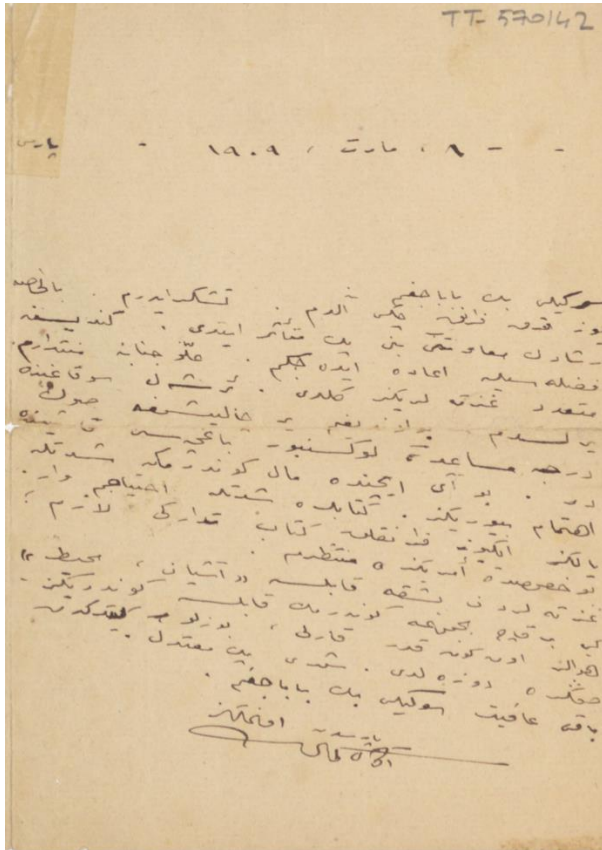
Bilhassa hürmet ettiğim Pertev amcama mazeretimi arz etmenizi rica eder ve kendilerine derin muhabbet ve hürmetlerimi sunarım. Sizin hürmet ve derin muhabbetle gözlerinizi öperim.

Yahya Kemal

[Taha Toros Arşivi: TT570148/ 001570148009]

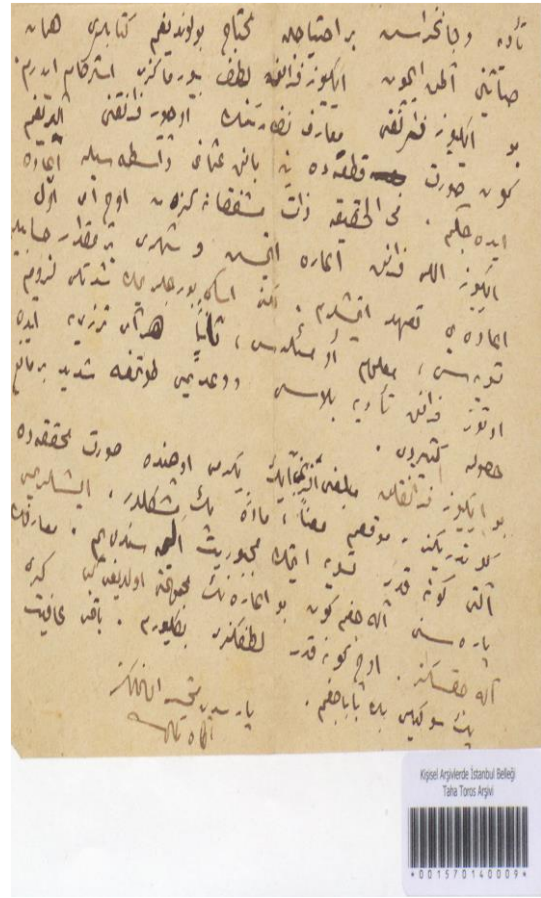
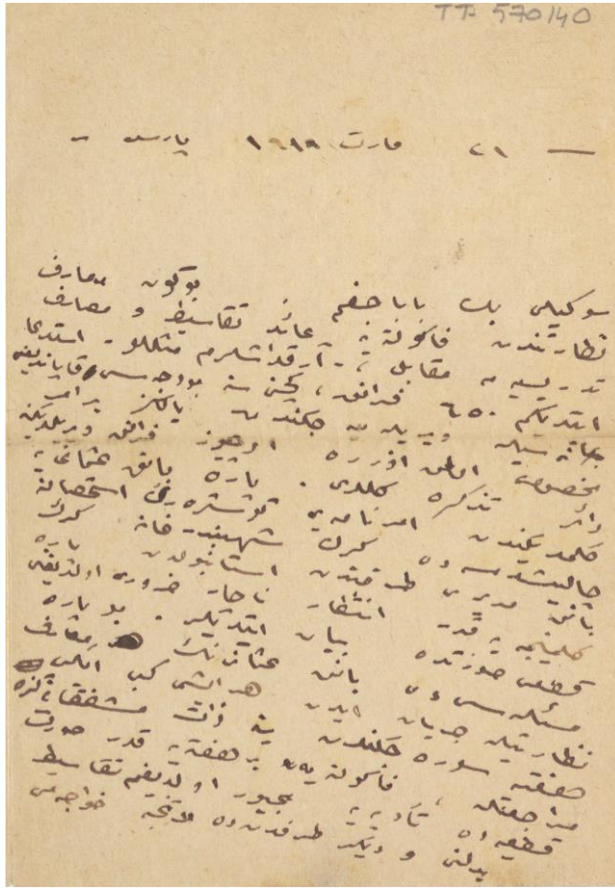
Ek 2. Mektupların özgün metinleri:

2.1.

1 numaralı mektup: Yahya Kemal'den babası İbrahim Naci Bey'e. [TT001570142009]

2.2.

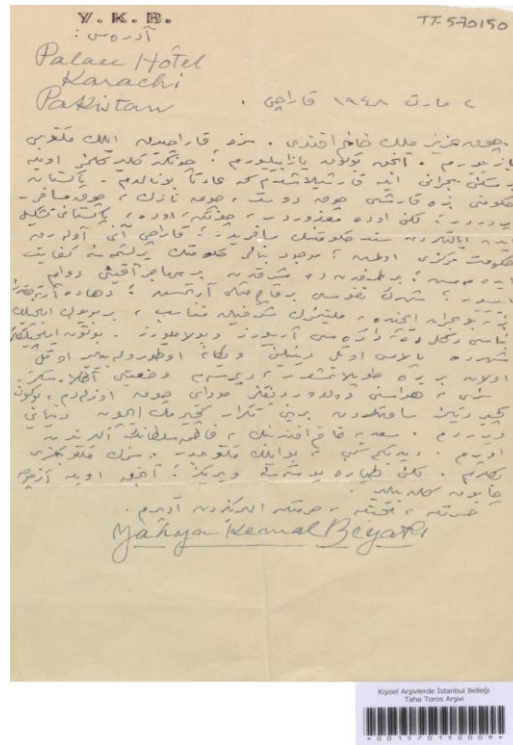
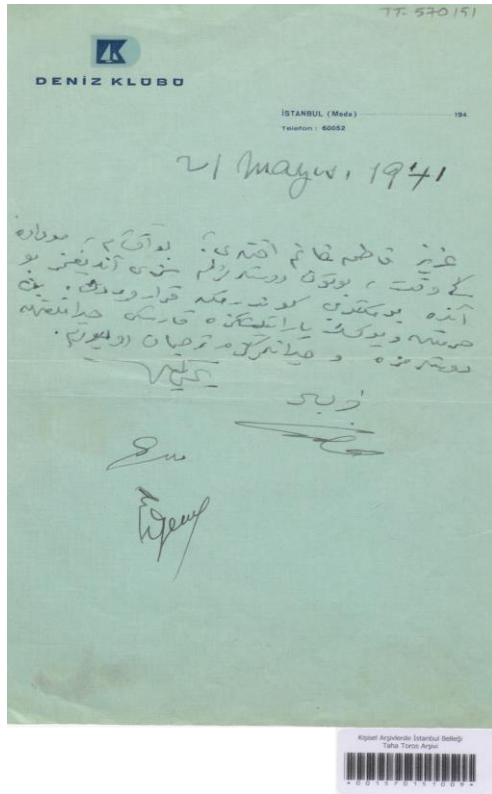

2 numaralı mektup: Yahya Kemal'den babası İbrahim Naci Bey'e. [TT001570140009]

2.3

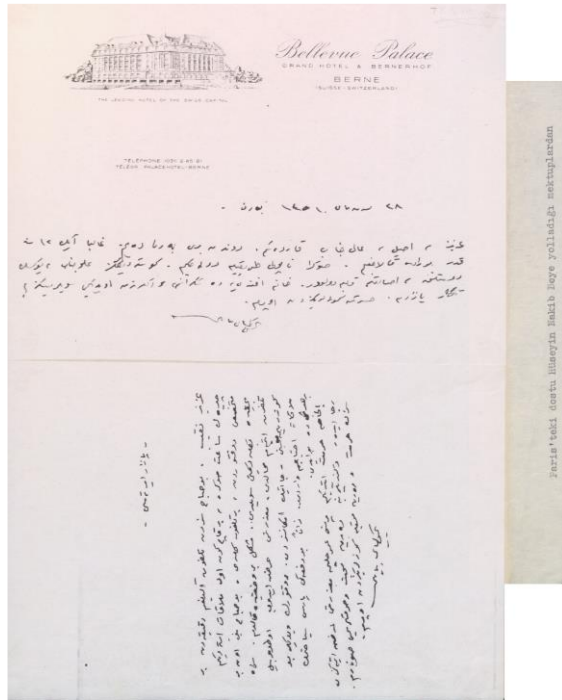
3 numaralı mektup: Fatma Devrim'e [TT01570151009]

2.4.

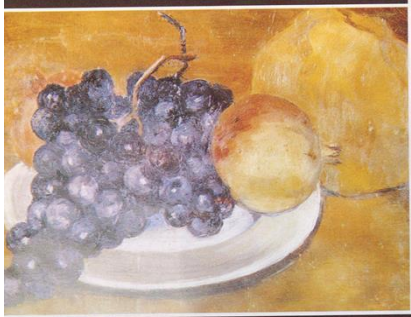
4 numaralı mektup: Melek Celâl Sofu'ya [TT001570150009]

2.5.

5 numaralı mektup: Hüseyin Nakib Turhan'a. [TT001570148009]

2.6.

Melek Celal'in çalışmalarından bir portre.
(Taha Toros koleksiyonu)

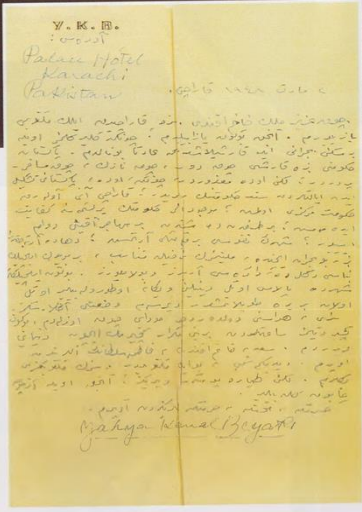

Lampe ile evlendi. Bütün mizelik eşyalarını alarak, eşinin geliri olan Mimi'ye yerleşti. Alman profesörle evlendikten sonra Melek Hanım, inzalarında, bazen "Melek Celal Lampe", bazen yalnızca "Melek Lampe"yi kullandı. İşte, Melek Hanım'ın değişik ad ve inzalarındaki tutumunun özet hikâyesi budur.

MELEK HANIMIN SANAT TUTKUSU

Küçük yaşta Melek Hanım'da bedren sanat tutkusu, ailenin etkisiyle, reskiyle sanatını her dalına yayılmaya başladı. İyi bir müzisyendi, iyi bir ressamdı, iyi bir heykeltıraş. Bunun ötesinde tezhip, hat sanatı, el işlemleri, antika ve eski eserleri her yönlü ile bilen zeğün bir sanat birikimine kavuştu.

Resim sevgisini konuk olarak devam ettiği Nazmi Ziya atölyesinden aldı. Paris'te Julian Akademisi'nde çalışmalarını sürdürdü. Bu arada Louis Sue, Pierre Pissou, Andre Planson'ları yarattı. Realist bir tutum içerisinde çiçek, çaylak, natüramort ve daha çok portre olmak üzere çalışmalarını yoğunlaştırdı. Bu arada aile fertlerini, hocalarını, şair Yahya Kemal'in, filozof Reza Tevfik'in, Celal Esat'ın portrelerini, ünlü

Yahya Kemal'den Melek Celal'e duygu yüklü bir mektup.
"Sizi, havasını doldurduğunuz Moda'ya çok özledim. Bugün, geçirdiğimiz saatlerden birini tekrar geçirmek için, dünyayı verdim."

4 numaralı mektubun, Taha Toros'un *Kültür ve Sanat Dünyamızın Zirvesindeki Kadın Melek Celâl* adlı kitabındaki özgün nüshası. [TT001642185010]